

CRVENI BARJAK

GLASILO SOCIJALNO-DEMOKRATSKE STRANKE U DALMACIJI.

Bijeda se ne rađa iz zlobe kapitalista, već iz nepravde socijalnim sistemom, privatnim vlasništvom; stoga mi ne propovijedamo mržnju prema osobama, ili klasi bogataša, već naprosto zagovarimo prijeku potrebu jedne socijalne reforme, koja bi za temelj ljudske zajednice postavila zadružno vlasništvo.
C. Prampolini.

Izlazi svakog 1. i 3. utorka u mjesecu

Pojedini broj 10 filira. - Pretplata iznaša na godinu K 3-20; na pol godine K 1-60. Za inozemstvo na cijelu godinu K 6-40; na pol godine K 3-20. Pretplata se plaća unaprijed. Pisma i novci šalju se na druga F. Pazinovića u Spljetu. - Vlasnik, nakladnik i odgovorni urednik Ivan Angelicchio. - Administracija i uredništvo: Savez među radnicima, 208. - Pučka Tiskara - D. r. V. Iljadica i drugovi.

Dalmatinske stranke i novi vojni zakon.

Socijalno demokratska stranka bori se na ulici i putem svoje štampe i svojih zastupnika na bečkom parlamentu za uvođenje opće dvogodišnje vojničke službe.

Radnici, koji pripadaju socijalističkoj stranci, osvješteni sa socijalističkom naukom, jedini su svjesni protivnici militarizma, jer znadu, da pretežni dio tog tereta snose siromasi.

Za radni narod vojnička služba hoće reći: radione opustošene, poljima oduzete krijepnije mišice, porodicama oteto vrelo opstanka, a starcima potpora, nada i utjeha.

Samo radničke majke i onemogli radnici očevi znadu, što hoće reći raditi, trošiti i njegovati zdravlje svoje uzdanice, u koju polažu svu nadu, dok je uzgoji do dvadesete godine, i kada se oslabljenom ocu i majci oduzima sin, izučeni radnik ili težak, u ime zakona da se udalji iz kuće za 2, 3 i 4 godine...

To je ogromni, nesnošljivi teret, koji sadire narod, radi toga mi socijalisti, koji sačinjavamo narod, hoćemo, da taj teret svalimo sa sebe. Ali pošto nije moguće na jedan put ukinuti stajaću vojsku i uvesti opće narodno oružanje, e da tereti vojske budu na svakoga i na nikoga, nastojimo doći do toga postepeno, t. j. kroz posredni stupanj dvogodišnje vojničke službe.

Naša borba, rad naših zastupnika u Parlamentu nametnuo je to riješenje. Sada će se riješiti, ali ne kako socijalisti hoće, i kako je narodu potrebno i korisno, nego kako hoće vojnička vlada i druge gospodske stranke, koje imaju upliva, snagu i odlučnu riječ ondje gdje se stvaraju zakoni.

Da ima više socijalista, t. j. kada bi naša stranka bila toliko jaka, da sama može, da stvar privede kraju, stvar bi bila gotova, ali riješenje odvisi i od drugih stranaka. Ako će se stvar riješiti na štetu puka, krive će biti druge gospodske stranke, a pošto će narod biti žrtvovan, a taj narod glasuje za zastupnike tih drugih stranaka, treba da upozna, koji su ti njegovi dušmani, u čije ruke pripuštava svoju sudbinu i životne svoje interese.

A to neka svakoga uvjeri, da ono, što ima dobra na svijetu u korist radnika i naroda da to stekoše socijalisti, a ono što još muči i upropašćuje radnike i narod, da to dolazi otuda što su socijalisti još slabi pa nemaju dovoljno snage, da učine kraj nepravici. Kada će narod glasovati za svoje

spasitelje socijaliste, a ne za svoje dušmane, kao do sada, stvar će biti riješena.

**

Dakle zakonska osnova, s kojima se uvadja dvogodišnja vojnička služba, već je došla pred narodne zastupnike. Ali ta vojnička reforma nije djelo pravice i stopa napred prema napretku, nego vješta prevara prema napretku, i novi teret narodima.

Mjesto provesti jednostavnu dvogodišnju vojničku službu, ona ostaje na 4 godine za mornaricu, na 3 godine za konjaništvo i topništvo, a snizava se na 2 godine za infanteriju, ali sa mnogim zaokruživanjima i iznimkama, da je bilo bolje da je ostala kakova je do sada bila. To je ta rastrubljena reforma. To vlada daje, a u zamjenu traži jednu trećinu više momčadi i mnogo stotina milijona kruna za vojničke potrebe.

Socijalisti, jer zastupaju potrebe, čežnje i volju naroda, iz načela protivni su tim novim nametima, a što se tiče same reforme socijalistički zastupnik *Schuhmeier* je predložio da se § 8 vojne reforme preinači na način da bi vojnička služba iznosila 2 godine sa sve sarže.

Predlog je bio odbiven, jer su protiv njega glasovali gospodski zastupnici. Predložio je, da se također ukine povlastica jednogodišnje vojničke službe za gospodske sinove, ali gospoda su i to odbila.

**

Socijalisti su protiv vojničkih tereta iz načela: jer novac i momci idu iz širokih slojeva puka, i jer dok se troši i rasiplje za militarizam, nema nade, da će se olakšati narodu porezni tereti, i nema nade, da će se provesti u korist naroda sve ostale reforme, koje puk očekuje, kao: penzija za stare radnike, udove i siročadi radničke itd.

Socijalistički zastupnici, pred jednu godinu dana, podnesoše zakonsku osnovu u bečkom parlamentu, po kojoj se morao ispraviti porezni sistem na temelju pogresivosti: siromasi bi plaćali malo poreza, a gospoda mnogo. I to su odbili gospodski zastupnici!

Oni hoće jednogodišnju vojničku službu za svoju djecu, a za nas 3 i 4! Oni hoće puno oklopnjača i bajuneta i vojnika, ali da se to plaća samo sa našom kesom!

Ali slučajno ovog puta protiv vojničkih troškova i proti novog vojničkog zakona grahnuše i gospodske stranke, i njihovi će zastupnici — barem neki — glasovati u Parlamentu protiv njega.

Zašto? Jer se Dalmacija užasno žrtvuje s novim zakonom. Jer dalmatinaca najviše ide u mornaricu, a sa novim će zakonom još više i — jer vojnička služba za mornare ostaje na 4 godine!

Staronarodnjaci i demokrati glasaće protiv, radi tih razloga, a pravaši neće ni za, ni protiv. Oni su umni uškopljenici, nemaju ideja, ne mogu, ne znadu! Oni nemaju kurže, da se protive zlu, a nemaju srca, da otvoreno zadave narod i da mu se otvoreno iskažu krvnicima, dušmanima i upropastiteljima!

Uživaj, puče! To su ti zastupnici! Ali imao bi narod prava, da ih pita za račun, da ih ukori, ili da ih prezre? Pravaški zastupnici, dobrim dijelom, nisu bili izabrani zastupnicima, nego su nametnuti puku od samostana fratarskih. Puk im nije opredjelio mandat, nego su ga kupili vinom i rakijom, pečenim mesom i gotovim novcem. Eto na kušnji tih pučkih „prijatelja“ i „spasitelja“! Sada je čas, da oni iskažu svoje usluge i da rade za interese dinastije, Austrije, klerikalne reakcije, a ne da se za puk, u ime puka, zamjere svojim gospodarima!

Nije nam puno simpatično ni držanje demokrata ni staronarodnjaka, jer su sada, u ovom slučaju, protiv ove vojne osnove, jer je koža dalmatinaca po srijedi. Ali, da nije ove goleme nepravice koja se svaljuje na našu zemlju, oni bi mirne duše glasali kako su glasali mnogo i mnogo drugih slobodoubilačkih zakona štetnih vaskolikom narodu.

Ili apsolutno, vazda, i u svakoj prigodi za puk, za slobodu, za pravicu kao socijalisti, ili su komedije sve ostale iznimke! Oni se sjete nepravice tekar onda, kada ta izravno peče njihovu kožu i kad su izravno odgovorni!

Mizerno, kukavno, nesvjesno i izdajničko držanje pravaških zastupnika u ovom historijskom momentu još jače odskače i izazivlje zgražanje i prezir sviju čestitih.

Pustimo stati naše stanovništvo da pučki zastupnici vazda moraju biti za puk protiv njegovih ugnjetavača. Ali sada pravaši imaju mimo toga još dva jaka razloga ne samo da skrate austrijskoj vladi povjerenje i kredit za upravljanje državom, nego i raditi i glasati protiv vojničkih zakona!

Prvo i prvo, Hrvatska je pod pandžom apsolutističke zvjeri. Tamo nema više nikakve garancije. Osobna je sloboda izložena milosti svakog policajca; javno pravo zakopano, štampa okovana i uništena, a pravaški zastupnici naprama svemu tomu ustaju nemoćni, nehajni i ne rade za svoju otačbinu,

da ju pomognu sa jednim uspješnim sredstvom, koje im se pruža — vojničkim zakonom!

Drugo: Dalmacija je po srijedi. Da nisu kupili rakijom mandat, u drugoj zemlji nebi se smjeli vratiti doma. Ali kada se ne stide sredstva, s kojim se daju birati, nemaju razloga, da se stide ni svoga zastupničkog rada!

Pravaška stranka je klerikalna, reakcionarna, ona je morala da bude *pendant* medju južnim slovenima velikoj austrijskoj stranci, koju je kušao da stvori i organizuje pok. Lueger.

Pod krinkom svehrvatstva morala je gojiti klerikalnu biljku i služiti militarističkoj stranci u Austriji po duhovnim vodstvom Šušteršića.

Ovog puta su se našli u škripcu radi Dalmacije i radi Hrvatske a njihova reakcionarna rabota jasno se otkrila u najgorem svijetlu.

Oni su dinastičari, lojaliste, i gledaju spas iz dvora, a sasvim je logično da dvoru moraju i da služe. Od tuda i mutna vrela trijalizmu... i svemu onomu, što nas čeka.

Klerikalna je to rabota, od nje možemo samo da očekujemo ropstvo i *kao slobodni ljudi i kao narod*.

Vojnički zakon treba bečkim krugovima protiv nas sviju. Proći će, to je sjegurno, ali imaće za nas dobru stranu, što je otkrio jednu pogibelj narodnu i začavlaov na stup sramote pravaške zastupnike.

Puče, jedna marvo, otvori oči, progledaj... i glasuj drugi put za socijaliste!

O pučišćanskom blatu.

Naši drugovi — usprkos svemu — htjedoše doći u Pučišće. I dodjoše. Dodjoše i prodjoše. To je silno ubolo tamošnje silnike, tamošnje Cuvaje, da su izmislili najgore klevete o nama. Vidivši da je njihova vrlo vrlo prozirna laž raskrinkana, naime laž da bi se tamo mogli dogoditi „krvavi sukobi“, koji su, kako oni javljaju splht. poglavarstvu, neizbježivi, udariše drugim putem. Promjeniše taktiku, e da postignu isti cilj, da nas omraze i da nam naškode. Najprije su uplivali na pomorsku vlast. Ova je kaznila neke brodare, jer da na svojim brodovima nisu vijali austrijsku zastavu, već, samo, crvenu! A ti brodovi bili su *kaici!* A niti se vijala na svima trima crvena zastava, nego samo na jednom! A niti se ta vijala na brodu, već je bila držana od jednog našeg druga. Radi toga jer nisu vijali na kaicima zastavu austrijsku, što nije ni nužno, biše brodari oglobljeni sa **50 Kruna** na glavu!! Poslije sniziše tu globu na 2 Kr. Osim toga oni stadoše širiti po Pučišću laž, da smo mi pri odlasku vikali: doli procesija, dolje križ, dolje... Austrija. I misle, da su time uspješni naći jedno sredstvo, kojim će nas ubiti. Znadu, da je narod pobožan, pa misle da će im vjerovati i ako na svoje uši to nije čuo. Ali time samo sebi naškodiš. Jer narod, koji je tu bio prisutan sada je uvjeren da ima posla sa prostim kleveticima i moralnim nitkovima. Tako, da su gospoda pobrali obratni uspjeh: nikome se nije koža naježila radi nas, dapače se svak uvjerio, da su socijalisti nešto bolji i kulturniji od nacionalista, koji, gdje god došli, siju smutnju i izazivlju tučnjave.

Socijalistička stranka je sastavljena od poštenih radnika, a ne od pijane i surove marve.

Ono par poklika naših drugova, par čisto bezazbenih i čisto kulturnih poklika slobodi i socijalizmu, te poklike htjeli su izvjesni izrabljivači radnički izrabiti u svoje gnjusne svrhe. Ti poklici morali su biti zadnja karta zlotvorima i mesarima radnog naroda u Pučišću; igrali i ovu, ali ostadoše razočarani! Do vidova, mali Cuvaji!

Kapitalistička i radnička klasa.

Jeste li ikada čuli, da bi kakav trgovac, kakav poduzetnik bio protivnik i borio se protiv, recimo, Trgovačke komore, ili koga drugog sličnog udruženja, kome je jedina svrha, da čuva njegove interese? Ne.

Pa okrenite se s druge strane; zagijte u nepregledno mnoštvo radnika, pa pitajte, koliko je onih, te ne znaju, što su, i što znače radničke strukovne organizacije, koju važnost imaju pripomoćne radničke zadruge i udruženja.

Koliko, na žalost, ima i medju samim radnicima protivnika radničkih organizacija, tih najjačih i najboljih uporišta radničkih u svakoj borbi za materijalno i duševno njihovo oslobođenje.

A zašto to? Što znači, da se gospodari, trgovci i bogati industrijalci čvrsto drže svojih organizacija, a radnici, da od svojih zaziru, i da se oni, slijepci jadni, bore protiv svojima?

Pa razlog je posve jednostavan; trgovac, industrijalac, poduzetnik je učen, i veoma dobro znade, da udruženje medjusobno donosi koristi i potpore svakom pojedinom članu.

Radnik, pako, bez izobrazbe i nauke, prepušten od najdavnijih vremena samome sebi, a vogjen od onih, kojima je dobro i lijepo, — radnik izbjegava svoga druga, svoga supatnika. On ne vjeruje u snagu i korist udruženja, i svojom zaostalošću i neznanjem i nadalje nanosi štetu sebi i svojim razrednim drugovima, a na korist svojeg gospodara, koji njegovu neukost znade da izrabi i da ga u neznanju i zaostalosti i dalje zadržava.

Današnje se društvo sastoji od dva razreda ljudi, čiji su interesi oprečni jedni drugima: jedan koji je jači, snažniji i koji tlači i izrabljuje drugi kud i kamo brojniji od prvoga; toliko brojniji, te se čovjek mora da čudi kad pomisli, da je ona sva ogromna masa podložna malome broju onih od drugoga razreda.

Kapitalu treba mišica, treba mu umne snage radničke. On sam po sebi ne proizvagja ništa, pa za to treba, da on traži pomoći kod onih, koji kapitala ne imaju; kod njih treba da nadje proizvodne snage.

A radni narod, ne imajući vlastitih sredstava za svoj opstanak, prisiljen je, da prodava svoju snagu i svoje sile onima, koji su u posjedu proizvodnih sredstava.

U interesu je kapitalista, da što manje plate radnu snagu, i da nastoje, kako će im ta radna snaga što više proizvoditi, jer jedino će tako moći da gomilaju svoj profit, koji se sastoji u razlici izmedju cijene za koju se roba dobiva i one za koju se prodava, i koji profit nije ništa drugo, već nenaplaćeni dio rada radničkog.

A u interesu je pak radnika da nastoji, kako će što primjereniju naknadu dobiti za svoj rad, i da nastoji, da ne potroši u radu preko mjere svoje sile, te da time ušćuva zdravlje sebi i svojoj obitelji, i da uzmogne nešto svojih sila posvetiti i napretku svoje klase.

Eto, kako se dolazi do pojma dvaju društvenih razreda. Interesi jednoga oprečni su interesima drugoga. Gdje je izrabljivanje jače i razvijenije, tamo je i položaj i življenje radnika

teže i gore; gdje je pak radnik znao, da se ekonomski i moralno podigne, tamo je i kapitalističko izrabljivanje slabije.

Organizacije, klasne organizacije, jedini su i najbolji put našeg blagostanja.

Brzjav.

Zadar. Ovdje proglašen štrajk pekara. Nastojte odstraniti štrajkbrehere. *Kermolje.*

Vijesti iz pokrajine.

Dubrovnik.

Premetačine i hapšenja. U pretprošli petak provedene su kućne premetačine kod šestorice srednjoškolaca; kao corpus delicti ima prijateljskih pisama, listova „Val“, „Slobodna Misao“ i naš „Crveni Barjak“. Kasnije su bili pozvani na poglavarstvo, te preslušani po jednom detektivu, koji je naročito došao (poput Šarla Holmesa), da pronagie dubrovačke revolucijonere. S poglavarstva otpraćeni su sa žandarmarijom i detektivima u tamnicu. Gragjanstvo pozdravljalo ih je sa poklicima: živjeli! Poslije neg su 26 sati odležali u zatvoru, pustilo ih se na slobodu, ali su isključeni iz škole jer ih državno odvjetništvo optužuje za zločin veleizdaje... po § 58 kaz. zak.

Austrijski vlastodršci zbilja zaslužuju patent u stvaranju najraznovrsnijih veleizdaja!

Malo više uljudnosti. Pred neko vrijeme boravili su u Dubrovniku česki obrtnici. U ime patriotizma općina im je poslala sve tri mjesne glazbe. Protiv ovoga mi nemamo ništa. Neka se slobodno goste, ali hoćemo ovdje da opišemo moralnu stranu jednog mladog popića koji je bio skupa s njima u društvu. Dok im je glazba svirala upadne tom mladom popu u oko gospogjica L. Stane ti je naš popić slijediti i zadirkivati na prostački način, tako da je dotična gospogjica dila prisiljena otići kući. Ali mladi popo ni sad ne popušta, već je stane slijediti sve do kuće. Kad je jedanput ušla a kuću, ni tada ne htjede pustiti je u miru, nego počme kuckati joj na vrata. Oko ponoći opet se povraća i opet počme kuckati na njezina vrata.

Upozorujemo one dubrovačke djevojčice koje se kupe oko popova u raznim kongregacijama, nek razmišljaju. Ovo čine stranci, a što su tek domaći kadri, oni koji se s djevojkama poznaju i koje k njima prilaze?!

Zadar.

Slučaj bolesti doveo me je u pokrajinsku bolnicu; šta se sve tu zbiva i kako se postupi s nevoljnim bolesnicima, teško je opisati.

Izniječū vam na javu dogagjaj, koji je hristov sljedbenik opravdao riječima: „pa to vam je svugdje“, a koji baca jasno svjetlo na naše mizerne prilike Na 13. t. mj. pristupio je nama bolosnicima, koji jutrom po odredbi liječnika šetamo dvorištem, Jakov Galić iz Sinja i pokazao nam je posudu kave, kako je trošna, gnjusna i stara. Odlučili smo ne primati više kavu, svjesni, da je bolje i žrtvovati jutarnju okrepu nego li kvariti nečistom, nezdravom kavom organizam. Potužili smo se odmah upravitelju bolnice D.ru Macchiedu, koji je našu pritužbu uzeo u obzir i promjenio nam zastarjelo posugje novim, čistim i zdravim. No to je povrijedilo ponos g. nadziratelja. Pozvao je preda se Galića, opsovao ga kako samo to zna povrijedjeno samoljublje umišljene veličine i počeo ga tjerati iz bolnice. Kad mu je Galić mirno i uvjerljivo razložio kako on ne može bez liječničke pregledbe ostaviti bolnicu

razbjesnio se je taj gospodin. Pozvao je redare i silom ga iz bolnice bolesna isturio.

Još nešto o našim t. zv. „milosrdnim“ sestrama. One su vam utjelovljena hipokrizija. Kad ih vidite, gdje pobožno, svetački, šutljivo koracaju hodnicim, padne vam odmah i nehotice na pamet bila koja gospa iz kalendara; a kad ih bolje pogledate, uvidite svu onu zloću, bijes bolesne usidjelice. Kad nam donose hranu ne davaju nam je, nego je bacaju kao psu! I onda nehotice počimate sumnjati u njihovu milinu... Za danas neka bude dosta, a drugi put i više.

Proletarac.

Spljetski vijesnik.

Počimlju kupanja, narod hrli na morskala, a mi se još jednom treba da sjetimo, da Spljet još nema jedno gradsko kupalište, već se pučani moraju svlačivati na otvorenu, izlažući pogledima evropejaca golotinju svoju. Držimo, da će se nova općinska uprava maknuti, da ovome — napokon — učini kraj. Rodoljubnije će to biti nego da pokrije deficite raznih parada.

Velika proletarska zabava u korist socijalističke fanfare biće na 28. Jula. Na zabavi će glazba svirati radničke komade. Program će biti privlačiv. Pripreme su već upućene.

Agitatori sirom. Kažu nam neki željezničarski radnici, da se oko njih vrte neki crni agitatori nudeći im sira za male novce i pozivajući ih da se upišu u klerikalno društvo, tvrdeći, da su socijalisti bezbošci.

Glazba. Skup Socijaldemokratske Omladine odlučio je, da osnuje glazbu. Držimo, da će ova vijest razveseliti sve naše drugove. Ali drugovi, osim veselja, moraju da pokažu i požrtvornosti. Glazba, kako svak može da vidi, zahtjeva velike troškove. A novaca nam niko neće dati ako sami sebi ne damo. Već su ispuštene od strane uprave „Skupa“ listine, koje već i kolaju. Drugove pozivljemo neka se odazovu što znatnijim obolom. Do njih će zavisiti ako budemo u što skorije vrijeme imali glazbu, koja će nas u našoj borbi oduševljivati i dati novih poleta za naš plemeniti rad. Imena onih, koji budu što dali biće objelodanjena u listu.

Štrajk buknuo je u tvornici „Adria-Portland Cement“ u Solinu. Štrajkuju ložači. Traže povišicu plaće. Tvornica, i ako će s ovim štrajkom pretrpiti znatne štete, ipak neće da popusti. (Inače mi bi akcionere te tvornice posavjetovali neka pokušaju oni samo jedan dan raditi oko zažarenih peći, pa da vide kakav je to pakao.)

I za radnike imamo jednu preporuku i ozbiljni savjet: neka se naimo organizuju i neka solidno stupaju u štrajk, a ne ovako nespemljeni. Štrajk teško radnicima nosi blagodati ako se on proglašuje improvizirano i u času kad je elemenat samo naklonjen pobuni ili tučnjavi.

U splitske tamnice dovedeni su neki Arić, Malénica i još nekoji, koji su sami „odali“ fratru Lovri Kovačeviću, da su za novac morali sjeći glave fratarskih kreatura, a po nalogu naprednjaka-opozicionalaca. Pošto se tu radi o dvojici propalica, pđjanaca i baraba, i pošto su na opoziciji čestiti gradjana, medju koje i g. D.r Prvislav Grisogono, ne vjerujemo, da u stvari ima i zere istine. Radje ćemo vjerovati, da je to kakova manastirska makinačija. Inače oni od opozicije morali bi da budu ludjaci e da skuju takova šta. Sud je ipak dao uapsiti „urotnike“ i vodi istragu. Znati-

željni smo, kako će svršiti ova fratarska svinjarija.

Austrijski poslodavci bili su nekidan u Spljetu putujući u zabavno-poučne svrhe. Dočekale ih splitski poslodavci i prestavništva njihovih organizacija i inštitucijâ. Kaže nam se, da su se ti kulturtregeri priupitivali kod spljetskih kolega o njihovim organizacijama, te da su ih upućivali u poslodavačku Internacijonalu.

Komedija. Javljaaju nam neki prijatelji iz Pučišća, da tamošnji žandari vode neku terorističku „istragu“ protiv nas. Zašto, ne znamo. Osim toga oni na općini našli su neke stvorove, svoje plaćenike, koji da će potvrditi, da smo mi vikali... protiv vjere. Inače pučanstvo ne vjeruje u to, pa je spravno, da dokaže protivno.

Osim toga nam je poznato, da su oni neki akcionisti „Klesarske Zadruge“ poslali protiv nas čitav snop dopisa — smrada u jednu spljetsku novinu, ali je sve dospjelo u koš, ier su se i uredništvu toga lista gadile takove podlosti.

Zahvaljujemo upravi „Zvonimira“, što je prigodom lijepog koncerta na Hatzeovo veče udijelila radnicima popust na ulaznini u kazalište.

Tako treba raditi pa se neće radnicima prigovarati zapuštenost i nehaj za ove vrste zabave i užitka. Treba im samo to omogućiti, a oni će se time znati i okoristiti, kako su svojim učestvovanjem ovoga puta i dokazali.

Uvjereni smo da će i hrvatska opera ugledati se u ovaj lijepi primjer uprave „Zvonimira“.

Nazivi ulica. Na zadnjem općinskom vijeću uređeno je konačno i u Splitu nazivlje ulica i trgova, te su odstranjeni oni anahronizmi, da se dvije trećine ulica nazivale imenom ovoga ili onoga sveca ili svetece. Cijenimo samo, da je bilo uputno, da se u tim nazivima sačuva uspomena i najvećeg hrvatskog pjesnika Kranjčevića, a i Bajamontu trebalo je dati dolično mjesto, jer je za Split mnogo učinio, pa se nije moralo njegovo ime zbaciti za volju dvojice trojice vijećnika, kojima je sav patriotizam u mržnji i preziru prema svemu, što nije ovijeno trobojnicom.

Naša čitaonica Uz lijepo uređenu knjižnicu, otvorena je u „Radničkom Domu“ u Rimskoj ulici (po novom nazivlju) i naša čitaonica, koja je našim radnicima od velike koristi. Da je to bilo potrebno, vidi se najbolje po lijepom broju drugova, koji se svake večeri marno bave čitanjem, i na taj način ono malo slobodna vremena upotrebljuje za svoju naobrazbu.

Za našu knjižnicu koja se lijepo razvija i napreduje, sakupiše gosp. A. Kačić K. 5.—, drugovi J. Č. K. 30.—, Matošić VI. K. 5.—, Uvodić K. 5.—, Lokica Ante K. 5.—, a doprinješe nadalje drug V. Kozulj 2 knjige, gosp. N. Jerić 20 knjiga, gospodja E. C. K. 2.—, gospodjica P. B. K. 2.—, D.r L. Mazzi K. 2.—, D.r I. Tartaglia K. 2.—, gosp. Juričić K. 1.—, gosp. Prezzi, kavanar, K. 1.—, gosp. D. Delić, kavanar, K. 1.—.

Svim darovateljim od srca hvala.

Popovi za njihove patent-trapule. Kad su se u nas počeli javljati prvi znaci radničke svijesti, gospoda izumiše način kojim će da odvrata radnike od socijalizma. Počeli oni osnivati takozvane Hrvatske Radničke Zadruge. Mi smo uvijek rekli, i reći ćemo uvijek, da su te zadruge radničke trapule, kojima radnički dušmani hoće, da zarobe i duševno i

ekonomski radnike i onemogućće im borbu. Slanina, koja je radnika morala primamiti u trapulu, morala su biti obećanja postotaka na dobit, ali to nije upalilo i u Spljetu je ova vrst trapule bankrotirala. Uza sve to dubrovački popovi otvaraju zadrugu i tom prilikom upriličiše izlet. Osim sokolaša iz klerikalnih Kaštela i Vranjice, idu i 3 poslodavca kao predstavnici popovsko „socijalnog“ „radničkog“ „društva“, te 18 dječaka, sabranih u zadnji čas kakomudrago. Ovi zadnji i sokolaši putuju muke. Ko plaća. Biskup. Ili bolje: oni koji su biskupu dali. Plaća uvijek puk.

Teror u Pučišću. Uslijed našeg dolaska poglavarstvo u Supetru pozivlje na 2 tek. sve organizirane radnike pučišćanske. I ako oni nisu ništa skrivili, a ni spljetski radnici-izletnici, ipak ih se tuži radi redarstvenih prekršaja! A boljega reda nije moglo da bude. Jasno je za čim idu gospoda na općini, pop i komesar Glonig, pristaše Luegerovi.

Glonig će ih suditi — regbi — po Bahovoj patenti. Infamija! Neka se ne prestraše, već mirne duše neka počekaju, dok naši drugovi zastupnici učine svoju. Nek se drže čvrsto organizacije! To nek bude njihov odgovor Gloningu, Marojeviću i popu.

Izlet mladih socijalista. Jedno odjeljenje soc. omladine bila je prošle nedjelje na solinskim starinama. Pazio ih je jedan drug od uprave. Čuvar razvalina im je blagohotno tumačio, na čemu mu hvala.

Ove nedjelje bili su takodjer na izletu.

Štrajk pekarskih radnika. Kako nas obavješćuje brzoglav na drugom mjestu, u Zadru je proglašen štrajk pekarskih radnika. Traže ljudi reviziju tarife. Zadarski il „Dalmata“ jauče radi kruha, jer ima izgleda da bi zadarska gospodština ostala za nekoliko dana bez njega kad se ne bi udovoljilo pravednim traženjima pekara. Buduć da su pekari dobro organizovani, mi se nadamo da će i u ovome pokretu izići pobjedilci.

Šibenske vijesti.

Dove il „Dalmata“ più spesso inciampa. Gli strali che il „Dalmata“ scaglia, coll' indifferenza ed arte che gli son proprie, sul proletario organizzato, ch' è quello che non sonnecchia ma sempre sveglia sta alla propria difesa, si fanno da qualche tempo, in un crescendo odiosissimo, sempre più acuti. Colpisce senza vergogna nè ritegno alcuno chi osa alzare alta la testa al sole delle proprie convinzioni, ogni occasione la meno rilevante assendogli la ben venuta e in modo siffatto, con un' insinuante malizia di volpe sopraffina, da ingannare la buona fede di persone non poi tanto dabbene e creduli.

Dopo che si è, — com' è noto a chi lesse il „Dalmata“ di un mese fa — indi le risposte degli organi dei tipografi „Risveglio“ di Trieste e „Tipograf“ di Zagabria — così codardamente comportato, aprendo tutto il suo malanimo e versandone tutto il fiele, rispetto alla più cosciente ed evoluta delle classi operaie organizzate — la tipografica — col difender a spada tratta contro gli operai organizzati un principale — l' Artale — da cui benignamente dipende, e che tanto odio dimostrando a questa prode organizzazione, non ne volle riconoscere la tariffa, della quale è tuttora, in uno al compagno e consigliere suo Bianchini, ostinato refrattario (ambidue poi nazionalisti consumati; ma di partito e nazionalità diametralmente opposti e nemici: il primo consigliere comunale italianissimo, l'altro, assieme

al fratello prete e deputato alla dieta ed all'impero, radicale croatissimo); e tutto ciò per meglio sfruttare, senza limite di orario, la domenica compreso, nei più umili servizi e nei più indecorosi mestieri i suoi operai non organizzati: incoscienti e codarde creature. È questo un principale „benemerito“, come lo decanta il suo giornale, — „padre degli operai“, come lo chiamano i suoi consenzienti: nomignoli che palesano tutta l'ironia sfacciata e crudele di un procedere antioperaio nella sua dignità, decoro ed amor proprio offeso.

Dopo tutto questo, non dimentico delle sue prodezze, che non vuole interrotte, che non vuole mittgate, meno poi sospese, questo tristo giornale nel suo penultimo numero mette, con doppia intenzione, sull'attenti la Giunta Provinciale su di pretesi disordini d'indole morale che dal basso personale verrebbero commessi nel manicomio, associandosi, in questo caso, al giornale comunale di Sebenico, clericalissimo, il quale sarebbe la fonte delle „gravi rivelazioni“, come lui riporta, e che a tale scopo il giornale croato di Sebenico invocherebbe dalla Giunta „provvedimenti d'ordine“ — o meglio di disordini...

E sapete perchè il „Dalmata“ si scalmana, scrivendo — riportando da un giornale nemico (non tanto nemico quando trova di associarsi contro l'operaio) — queste maliziose insinuazioni? (Il perchè lui non lo dice, sottace, e ciò per accrescere con l'ipocrisia l'effetto dell'intenzione). Ebbene, perciò solo che questo basso personale del manicomio oserrebbe dichiararsi socialista. Ecco, perciò, e per null'altro!

Ah, ma bella! Basso personale essendo, sono pur laceri e bisognosi. È logico che allora devono cercare nel loro diretto interesse di essere ciò che permetterà loro, in contrapposto al capitalismo e al clericalismo, di difendersi dall'attacco che costoro, per principio, al loro progresso e benessere morale e materiale attentano: e si fanno socialisti.

Tutto ciò è chiaro come la pegola. E neppure le stolte idee del nazionalismo, converrai una volta caro scemo che non sei altro, potranno, nel bisogno attuale, corrispondere (che sono anzi in istridente contrasto) alle verità positive ed irrefragabili dello stato loro, dove lo stomaco negli stimoli suoi fisiologicamente prepotenti si trova spesso alle prese estreme coi mezzi scarsissimi di cui dispongono.

È logica, dunque, è conseguenza e coerenza del pensiero e della materia, convieni ancora, o „Dalmataccio“, che questi lavoratori dipendenti — si trovino pur adibiti in una casa di salute — professino l'idea del socialismo, loro benefattore, e, visto che lo spettro della miseria lo hanno sempre presente e spesso dalla mano diaccia accarezzati, siano ancora e null'altro che socialisti.

Se tu trovi un partito, una lega che con miglior risultato possa fare le veci del socialismo, libero a parlare ed agire, e noi, impotenti, lasciar fare. Ma fin tanto che ciò nol potrai, abbi la compiacenza di vergognarti e nasconderti, chè ai tempi d'oggi crediamo assai difficile si trovi un giornale, sia pur imbevuto del più gretto nazionalismo e simili, che sia in più ipocrita, ma nondimeno aperta guerra ed odio spietato, reazionario, contro un'idea e un partito che, essendo e dovendo essere quello dell'operaio nei suoi interessi immediati, tutto ciò è contro di lui, contro l'operaio stesso.

In tutti i tuoi atteggiamenti perciò, di offensiva e di difensiva, di gesto generoso e di ridarguizione, d'amore e di odio, falsi e sto-

machevoli sempre, ti vergogna, tu giornale indegno nella società d'oggi, e fa di nasconderti lontano, dentro le viscere della terra, che il progresso nel suo cammino maestoso e ineluttabile non ti trovi e non ti schiacci col suo piede poderoso, come farebbe di un verme viscido e pernicioso.

Neredi u ludnici. Pravo ima „Hrv. Rječ“ kad kaže da u ludnici ima nereda. Samo što ta najbezobraznija novina na svijetu nerede izmišlja a prave neće da spomene. Da bi „Hrvatsku Rječ“, jednom kad se toliko ešofira za nerede u ludnici, upotpunio, molim vas, dragi uredniče-druže, da mi za sada šampate samo ove neredovitosti koje svijesno počinja njezin doušnik.

Nije u redu naime što je D.r Dulibić, bez ičijeg ovlaštenja, došao u moju sobu i premetnuo mi čitav kovčeg, zaplijenivši mi, tom prigodom, dvije pjesmice koje sam prepisao na čisti papir iz radničkog kalendara za god. 1912;

Nije u redu što D.r Dulibić ne dolazi redovno u bolnicu, nit' je u redu što koji put u nju za nekoliko dana ne zaviri; i napokon

Nije u redu što D.r Dulibić, sekundat u ludnici, za objedom **ne lije vodu u vino**, pa često puta, radi te mane, što u bolnicu dolazi u takvome stanju, da se nezna ko je lugi: ili trijezmeni lugi ili pijani liječnik.

Imam još jednu molbu na vas: da mi za idući broj ostavite jedan čitav stupac prostora, da bi u njemu iznio mnoge i interesantne stvari o neredima u šibenskoj ludnici.

S drugarskim pozdravom

Vice Baranović

Drug Baranović ište od nas čitav stupac prostora. Mi mu ga ne možemo dati, a nebi mu ga dali ni kad bi mogli. „Hrv. Rječ“ i kojekakvi sekundanti, za liječenje mačaka a ne ljudi ne mogu toliko da nam imponiraju! U samoj stvari mi se nadamo da će g. ravnatelj razgoniti zlo koje, prije a poslije, valjaće opet sam da spriječi.

Inadljiva „Hrv. Rječ“ obuzročila je naše drugove da su putem, lemali lujjaka Grimani. Sva je sreća da su G. pratili zajedno s njima i redari, koji našim drugovima ispusttše ovu

IZJAVU

Dolje potpisani moraju posvjedočiti da bolničari koji su iz sobe g. A. Grubišića vodili umobolnog Maksima Grimani u pokrajinsku ludnicu — **nisu istog Grimani-a ni rukom dodili a kamo ga lukli, nego da su najboljim načinima s njime postupali.**

Mi smo bili prisutni od početka pa sve do kraja.

A. Dulibić, nadredar.

Zorić Mišo, — Stanko Jušić, redari.

Izjava općinskih redara isključuje dakle da bi se naši drugovi prema jednom lujjaku podnijeli antisocijalistički; ali mi ne isključujemo, šta više o tome smo sigurni, da je običaj bio lujjake zlostavljati samo u ono vrijeme kad su ih čuvali oni ljudi koji su svaki dan u crkvu išli.

„Arbeiter Zeitung“, glavno naše stranačko glasilo u Austriji, progovoriće o neredima koji vladaju u ludnici čim mu stigne izvještaj koji smo za nj sastavili i poslali u Spljet da ga politički odbor naše stranke prevede i preporuči.

Osim toga još mnogo načina i sredstava stoje nama na raspoloženju da gospodina ravnatelja prisilimo da se ne obazire jeli ko čiji brat ili nije.

Leglo razbojnika? „Hrv. Rječ“ piše da su naši drugovi u bolnici jedno leglo razbojnika. A kad tamo:

Tambača	neporočan
Zlatović	neporočan
Luka Baranović	neporočan
Vice Baranović	osudjen prekršajno i jedan put za zločin, ali za takav koji je više plod zlih navika Šibenčana nego pravi zločin.
Gjuro Laurić	neporočan.

Dakle između petorice četvero neporočnih a jedan nikad ni za svjedoka pozvat. Ovi ljudi bi mogli skoro u parlamentu sjediti a ne čuvati ludjake, pa im „Hrv. Rječ“ isto kaže da su razbojnici!

U sokolskoj četi nisu svi ovaki! U njoj ima **nekoliko ljudi koji su ubili, umorili, nekoliko drugih ljudi**, a jedan takav, čim je one večeri izišao iz istražnog zatvora, sutra dan bio je u sokolskoj odori na izletu u Mandalini. Mi ovo ne pišemo da bi nazvali sokolsku četu jednim leglom razbojnika, konstatujemo činjenicu samo da pošten svijet uvidi koja sredstva borbe izabiru nekoji ljudi samo da bi srušili protivnike.

Umorstvo. Težak Bumba usmrtio je jednog drugog težaka Junakovića zbog jednog krtola višanja.

Bumba je član rimokatoličke vjere i redovito kad je trebalo zvao bi fratra na sprovod svoje djece ili roditelja. Braniće ga D.r Krstelj.

U Beogradu postoji jedno udruženje gragjana s pozivom da, i bez obzira na cenzuru, nadzire ucjenjivačku žurnalistiku i da onemogućuje njezinu djelatnost.

Od te dobe nema već nekoliko mjeseci. Da je „Hrv. Rječ“ počela izlaziti u Beogradu pred 8 godina kao u Šibeniku — sigurni smo da bi dosjetljivi srbijanci već davno bili obražovali takav odbor.

„Glumci“. U naš grad prispio je zastupnik Zagorac iz Zagreba. Dočekaše ga Krstelj, Drinković i Kulić. Pred hotelom „Velebit“ igrali su se gestikulacija. Budući da Kulić nema smisla za više političke ciljeve, to njemu ne moguše dati nikakve uloge.

Blago onom narodu čiji zastupnici zauzmlju „oporbeno stanovišta“ protiv vojnih zakona u kavani mjesto u Parlamentu, i to iza kako su oni izglasani. Pred takvim narodom zacijelo otvaraju se vidici sjajne budućnosti.

Zanatska bolest. U štampariji D.ra Krstelja otpuštena su za neko vrijeme trojica slagara zbog zanatske bolesti u usnama i okolo zubi. Sva trojica bila su angažovana na „Hrv. Rječ“. Čudnovato nam izgleda da su se okužila baš ona trojica koja su na njoj radila, a ostali, naime oni koji su radili na eventualnim radnjama, nisu udareni tom neprijatnom bolesti. Žao nam je bijednih slagara, ali ko slaže koleru sasvim je prirodno da od nje i oboli.

Borba za opstanak trajaće toliko, koliko i svemir u kome živimo, i nikad neće biti moguće ukinuti je. Mi možemo samo preobraziti borbu sviju protiv svima u borbu sviju za sve, e da se, združenim silama, i pomoću znanstvenog oružja, uzmogne lakše pobjediti u svim bitkama protiv zajedničkog neprijatelja.

Karl Kautsky.